

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

23 | APRILIE
2021

Dragi ucraineni, dragi români!

Îmi doresc din suflet ca Sfintele Sărbători Pascale să vă găsească sănătoși, în mijlocul familiilor dumneavoastră! Sărbătoarea Învierii Domnului, una dintre cele mai importante sărbători ale creștinătății, celebrată în toate colțurile lumii, reprezintă un prilej de apropiere a oamenilor atât de Divinitate, cât și unii de alții, poate mai mult decât de obicei.

Din păcate, la fel ca în anul precedent, trecem printr-o perioadă dificilă. Pandemia generată de perfidul coronavirus poate ne împiedică să ne manifestăm credința și să celebrăm acest moment sacru împreună cu cei dragi, după tradițiile și obiceiurile cu care suntem obișnuiți. Însă cred cu tărie că Sărbătoarea Învierii Domnului reprezintă mai mult decât atât, aceasta putând fi celebrată de fiecare persoană în parte, în sufletul său, prin rugăciune și dialog permanent cu Dumnezeu.

În astfel de momente, trebuie să ne arătăm adevărata credință, având grijă de noi, de familiile și de semenii noștri, urmând valorile și învățăturile creștine. Și, nu în ultimul rând, trebuie să depășim grijele colidiene și să ne umplem mintea și sufletul de credință și speranță.

Și în acest an, conducerea Uniunii Ucrainenilor din România este aproape de comunitatea ucraineană din România, demarând o serie de acțiuni umanitare, destinate persoanelor nevoiașе, școlilor și spitalelor din zonele afectate. Trebuie să fim încrezători că împreună, respectând toate indicațiile autorităților, acționând cu responsabilitate și umanitate, vom reuși să depășim această perioadă dificilă și să ne reîntoarcem la normalitatea în care vom putea celebra astfel de momente, extrem de importante pentru creștinătate, alături de cei dragi, în comuniune cu Dumnezeu.

Vă doresc ca Învierea Domnului nostru Iisus Hristos să vă bucure inimile, să vă aducă liniște în case, sănătate în familie și armonie în suflete!

Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

Președintele Uniunii Ucrainenilor din România,
Depulat Nicolae Miroslov Petrechi

„Roditoare precum pământul și harnică precum o albină”

Panas Myrnyi

Astfel a caracterizat-o plastic și laconic prozatorul ucrainean pe cea care este cunoscută publicului larg, înaintea de toate, sub trei ipostaze: mama Lesei Ukrainka, sora renumitului istoric și activist politic Myhailo Drahomanov și scriitoare de literatură pentru copii, însă Olha Petrivna Kosaci (născută Drahomanova), care a pătruns în literatura ucraineană sub pseudonimul literar Olena Pcilka¹ (Олена Пчілка), este mult mai mult de-atât. Scriitoarea, poeta, traducătoarea, folclorista, etnografa Olena Pcilka este prima femeie-editor, prima femeie-jurnalist și prima femeie-academician, cea care a fost la cârma revistei *Ridnyi krai* (*Ținutul natal*), pe care, de altfel a și finanțat-o timp de șapte ani (1907-1914), și cea care a militat în egală măsură atât pentru dreptul la existență a limbii și a poporului ucrainean, cât și pentru drepturile femeii.

Olha Petrivna Kosaci se naște la 29 iunie 1849 în orașul Hadiaci din regiunea Poltava, în familia unui moșier erudit. Atât tatăl, Petro Iakymovyci Drahomanov, fost funcționar în aparatul birocratic petersburghez, cu vederi progresiste și implicat în răscoala decembristă, cât și mama, Elizaveta Ivanivna Drahomanova, i-au oferit viitoarei scriitoare o educație solidă, la domiciliu, însușindu-i și cultivându-i dragostea pentru literatură, pentru cântecul popular ucrainean, pentru basme, tradiții și obiceiuri ucrainene. Atmos-

fera democrată ce domnea în familia lui Petro Drahomanov îi făcea pe vecinii aristocrați să-l privească cu scepticism, spunând că în casa acestuia nu se vede unde e stăpânul și unde e iobagul, întrucât toți trăiau în deplină armonie și egalitate.

În anul 1866, Olena Pcilka a absolvit pensionul de fete din Kiev, locuind pe perioada studiilor la fratele său Myhailo Drahomanov, care i-a influențat semnificativ viziunea asupra vieții. Tot în această perioadă, îl cunoaște pe cel care urma să-i devină soț, Petro Antonovyci Kosaci, avocat și activist, prieten al fratelui său, împreună cu care se mută la Novohrad-Volynskyi, locul unde va da naștere celei care va cuceri literatura ucraineană, Lesea Ukrainka, fiind, totodată, și locul unde studiază etnografia, culege cântece populare, ritualuri, obiceiuri populare și colecționează modele de broderii. Toți cei șase copii ai familiei Kosaci, doi fii și patru fiice, Myhailo, Larysa, Olha, Oksana, Mykola și Izydora, au beneficiat de o educație atent supravegheată de mama-pedagog, care le oferea cunoștințe temeinice din diverse domenii, dar mai importantă era atmosfera în care au fost crescuți copiii, una încărcată de iubire pentru tot ceea ce era specific ucrainean, fie că este vorba de creația populară orală, istoria sau literatura ucraineană, fie de limba și spiritul ucrainean.

Cântecele populare se auzeau mereu în casa familiei Kosaci, seara, copiilor li se povesteau basme, iar, adesea, li se permitea să participe la nunți, botezuri, chiar și la înmormântări: „Trăiam într-o atmosferă de strânsă apropiere față de slugile noastre și, în general, față de oamenii de rând din Hadiaci. Se poate spune că eram înconjurați de tot ceea ce era profund ucrainean: cântecul ucrainean, basmul, tot ceea ce a constituit rodul gândirii populare ucrainene, cu care ne contopeam...

Mara RUS

(Continuare în pag. 4)

¹ Pcilka (ucr. пчілка = бджілка) – albinuța.

Poate fi cinematografia numită o altfel de literatură?

Cultura este suma tuturor progreselor omului și ale umanității, în toate domeniile și din toate punctele de vedere, în măsura în care aceste progrese contribuie la desăvârșirea spirituală a individului și la progresul însuși al poporului.

Albert Schweitzer

Când vorbim despre civilizație, ne referim la un domeniu vast, care cuprinde totalitatea cunoștințelor și activităților umane, concentrate în simțul comunității, unite în aceeași înțelegere pentru justiție și onoare. Noțiunea de cultură integrează trăsăturile dominante de origine sociologică, psihologică, axiologică, metafizică ș.a. și merge mână-n mână cu arta, având mereu în centru misterul actului de creație, creatorul și consumatorul. În felul acesta, se armonizează omul și cultura, ca mod specific de existență umană, într-un ansamblu ce cuprinde semne ale existenței telurice, dar și spațiul transcendentului. Acest compartiment al culturii numit artă se află la baza activității artistice a creatorului, care a explorat vicisitudinile vieții, pentru a da expresie emoțiilor, sentimentelor, celor mai profunde trăiri ale omului. Astfel, putem spune că arta este o expresie. Să vedem, așadar, care ar fi câteva dintre modalitățile acesteia de a se face cunoscută. Sau, mai bine spus, cui i se face cunoscută?

Dacă ar fi să vorbim despre ce constituie o sinteză a artelor tradiționale, adică literatura, teatrul, muzica și pictura, nu am putea să omitem faptul că investigațiile cinematografice denotă, într-o anumită măsură, o complexitate a tematicii fondului genetic al artei. Astfel, cineastii au început să lupte pentru diverse subiecte complexe, care pot să redea cu exactitate esența expresiei.

Pentru a fi capabili să discernem formele de comunicare artistică, am învățat să interpretăm literatura și filmul, deoarece, asemenea obiectului estetic, sunt destinate să placă consumatorului. De aceea, având un anumit scop, acestea prezintă particularități care transcend un limbaj specific. Una dintre metodele de receptare a mesajului este cea vizuală. În cazul literaturii, mesajul poetic este redat scriptural, adică poate fi receptat auditiv sau vizual, pe când cinematografia, fiind o artă sincretică, a *evadat* din imaginea vizuală statică la cea dinamică, căpătând o nouă formă de comunicare. Această structură inovatoare de comunicare a schimbat atât structura mesajului, cât și produsul acestuia.

Cinematografia ucraineană sovietică se naște odată cu Revoluția, trecând printr-o perioadă dificilă de formare și consolidare. Bazându-se pe cele mai bune tradiții ale artelor conexe, cinematografia și-a produs singură mijloacele artistice și principiile de reproducere a unei noi realități, a unui nou erou, un creator al societății. Chiar și la începutul cinematografiei sovietice, când au fost făcuți primii pași în reflectarea evenimentelor istorice din timpul revoluției, războiului civil, reconstrucției economiei naționale, partidul comunist, în frunte cu liderul acestuia, au definit principiile ideologice și estetice, modul de dezvoltare a uneia dintre cele mai importante arte.

În Ucraina Sovietică, filmul care ia naștere trebuia să reprezinte statul, puterea, iar în 1922, a fost înființată Societatea Națională a filmului ucrainean, în cadrul asociațiilor din Odesa și Ialta, și abia în 1928, a fost pus în funcțiune Studioul de film Oleksandr Dovjenko de la Kiev. Acesta a fost unul dintre cele mai mari și mai moderne din acea perioadă în lume. Cinematografia sovietică ucraineană a început cu cronici documentare care au avut ca scop înregistrarea de evenimente istorice și biografii ale participanților la mișcarea pentru instalarea regimului comunist. Acești eroi care s-au împotrivit *lumii vechi* vor deveni eroi-prototip ai filmelor de propagandă. Mai târziu, generația tânără de cinești și-a restabilit direcția, urmând tendințele realiste ale filmului occidental, însă luptând împotriva depășirii influențelor comerciale, concepute pentru gusturile burgheze.

În Europa anilor 1920-1930, apariția filmelor despre artă și cultură, mai ales în plan istoric, devine tot mai frecventă, dar nu voi intra în detalii privind cinematografia vest-europeană, ci îmi voi orienta *investigația* înspre apariția și dezvoltarea filmului ucrainean. Orizonturile tematice ale ecranului se extind, astfel că se deschid noi oportunități de cogniție artistică și generalizarea realității sovietice. Filmul *Земля* (Pământul, 1954) în regia lui O. Dovjenko, un artist inovator proeminent și un regizor autentic, a devenit apogeul artistic al perioadei și, în același timp, prima lucrare cinematografică cu adevărat de excepție și la scară largă, ca urmare a introducerii unei teme moderniste. Astfel, începe dezvoltarea intensă a filmului istoric și revoluționar, biografic (cu genuri de dramă, în special, melodramă revoluționară), film de aventură, detectiv politic, comedie satirică și altele.

Printre numele directorilor de film și al regizorilor care au introdus o nouă problemă ideologică și artistică, cei care au imaginat un nou tip de erou-creator, înzestrat cu valori materiale și spirituale, se regăsesc: frații Gheorghi și Serghei Vasiliev, G. Kozynțev și L. Trauberg, O. Zarhi și I. Heifitz, O. Dovjenko și I. Savcenko. Scopul lor, de la începutul anilor '20 ai secolului al XX-lea, era să formeze o calitate artistică și estetică deosebită a unei imagini deja testate, reflectând asupra legăturii dintre individ și istorie, individ și masă, individ și colectiv. În anii '30, aceste forme se schimbă semnificativ, individualizarea artistică dobândește noi caracteristici, iar problema estetică centrală devine natura umană, individul unei societăți care renaște. Cu toate acestea, nu putem spune că filmul anilor '20 nu a abordat problema personalității eroului, dar sublinierea expresiei autenticității identității naționale și culturale avea să fie mai vizibilă în filmele anilor '30, în direcția lui S. Eisenstein, O. Dovjenko și V. Pudovkin.

Cele mai bine cotate proiecții de film ce au adus cinematografia ucraineană la nivel internațional au fost cele în regia lui Dovjenko, printre care *Звенигора* (Zvenyhora, 1927) *Арсенал* (Arsenalul, 1929) și, desigur, filmul *Земля* (Pământul, 1954), considerat unul dintre cele mai bune 12 filme din Europa, inițiind curentul *filmului poetic ucrainean*. La baza acestora, de cele mai multe ori, stau opere literare clasice, prin care cititorul de rând se putea identifica, reflectând starea de spirit a poporului. Caracteristic tuturor filmelor acestei perioade este faptul că toate erau mute. Primul lungmetraj sonor a fost *Симфонія Донбаса* (Simfonia Donbasului, 1930), în regia Dzigheii Vertov, fiind considerat, în anul 1941, de revista britanică *Sight & Sound*, unul dintre cele mai bune filme documentare, ocupând poziția 77 în clasament, iar filmul *Людина з кіноапаратом* (Cameramanul, 1929), situându-se pe poziția întâi.

În perioada anilor 1950-1960 ai secolului trecut, încep zilele de glorie ale cinematografiei ucrainene, fiind regizate filme de mare popularitate: *Весна на Зарічній вулиці* (Primăvara pe strada Zaricina, 1956, regizori Marlen Hutsiev și Felix Myroner), *Спрага* (Setea, 1959, Ievhen Tașkov), *Іванна* (Ivanna, 1960, Viktor Ivcenko), *Сон* (Visul, 1964, Volodymyr Denysenko), *За двома зайцями* (După doi iepuri, 1961, regizor Viktor Ivanov). Orientarea acestei perioade viza reconstruirea imaginii naționale și creionarea individualității, prin percepția țărânului care tinde să-și depășească condiția umană, diferența de clasă socială, inegalitatea de șanse, exprimându-și dorința de a fi liber din punct de vedere național și personal.

Sfârșitul secolului al XX-lea vine cu o nouă tendință cinematografică, cea mitologică, prin care filmul încearcă să capteze și să exprime tradiția, valorile culturale, obiceiurile păstrate încă din strămoși, fapt ce indică o mare diversitate tematică și ideologică a filmelor ucrainene. Spectatorii au fost plăcut impresionați la vizionarea filmelor precum: *Тіні забутих предків* (Umbrele strămoșilor uitați, 1964, Serhii Paradjanov), *Криниця для спраглих* (Fântână pentru însetați, 1965), *Вечір на Івана Купала* (Noaptea de Sânziene, 1968), *Білий птах з чорною відзнакою* (Pasărea albă cu însemn negru, 1970, Iurii Illienko), *Камінний хрест* (Crucea de piatră, 1968, Leonid Osyka), *В бій ідуть одні „старіки”* (La luptă pleacă doar „bătrâni”, 1973, Leonid Bykov), *Д'Артан'ян і три мушкетери* (D'Artagnan și cei trei muschetari, 1978, Hrehorii Hylkevyci), *Місце зустрічі змінити не можна* (Locul de întâlnire nu poate fi schimbat, 1979, Stanislav Hovoruhin) și multe alte ecranizări, care au abordat, în mod repetat, teme precum: războiul și pacea, dragostea pentru țară, limba maternă, importanța artei și a literaturii, iubirea și ura, relațiile dintre părinți și copii, sărăcia și altele.

Filmul ucrainean este bine înrădăcinat în identitatea culturală și a căutat mereu să se dezvolte din toate punctele de vedere. Este destul de interesant să observăm cât de departe a ajuns industria cinematografică ucraineană și modul în care aceasta a contribuit la modelarea peisajului său cultural. Deși cineastii au întâmpinat greutăți în evoluția filmului ucrainean, cu toate acestea, proiecția culturii ucrainene a impactat lumea din afara contextului sovietic, lăsând o amprentă de neșters în mintea celor care au putut fi spectatori activi ai capodoperei măestrilor. Filme precum *Земля*, *Тіні забутих предків*, *Камінний хрест* sunt doar câteva dintre numeroasele ecranizări care au modelat percepția lumii exterioare despre cultura ucraineană. În mod cert, acest lucru oglindește faptul că cuvântul scris a prins viață în film, iar *expresia* a fost receptată prin ambiguitatea imaginației asociate lecturii, care a ajuns să fie o proiectare artistică a perspectivei vieții de zi cu zi a culturii autentice ucrainene.

Sara-Marta DEAC

În acest an, la 12 ianuarie, s-au împlinit 150 de ani de la nașterea scriitorului Les Martovyci*

Les MARTOVYCI

Lemne de foc

Judecătorul (către pârât): Ai mai fost pedepsit?
Pârâtul (stă lângă ușa cu capul plecat): Am fost.
Judecătorul: Ei!
Pârâtul: Boierul mi-a dat în grajd zece vergi pe spinare.
Boierul (un armean negricios, cu niște urechi ca de liliac, în loc să pălească, se îngălbeni): El minte.
Judecătorul (către boier): Linișteți-vă, domnule, știu că el o să-mi îndruga numai minciuni. (către pârât): Minți! Bătaia e interzisă!
Pârâtul (se strâmbă, de parcă ar fi vrut să zică: „Dacă te-aș întâlni la noi în sat pe o uliță întunecoasă, în miez de noapte, ți-aș arăta io dacă e voie de bătut, ori ba.”).
Judecătorul: Eu te întreb, dacă ai fost condamnat, adică dacă ai stat la pușcărie?
Boierul: Oho-ho!
Pârâtul: Am stat.
Judecătorul: Pentru ce?
Pârâtul: Pentru o belea.
Judecătorul: Ce belea?
Pârâtul: Lui Semen i-a dispărut un sac, iar jandarmii l-au căutat și l-au găsit la mine.
Judecătorul: Se vede că ești om de treabă.
Boierul: E un hoț din naștere.
Judecătorul: Ai furat crăci din lunca boierului?
Pârâtul: Nu!
Boierul (supărat): Cum poți să minți cu atâta nerușinare? Că doară te-au prins vechilul și economul!
Pârâtul: Am luat pentru foc.

Boierul: Păi, noaptea?
Pârâtul: Că ziua nu m-au lăsat.
Judecătorul: Mă, tu ești prost sau faci pe prostul?
Pârâtul: Ce-i drept, io-s puțin cam tont, că am fost bătut în cap, când am fost mic, da’ de muncă îs tare bun. Să vă spună boieru’, că îl slugăresc de trei ani.
Boierul: Și tu așa îmi mulțumești, pentru că am inimă bună și te hrănesc de trei ani?
Judecătorul: Ce ai de spus în apărarea ta?
Pârâtul (își coboară privirea la piciorul mesei).
Judecătorul: De ce ai furat crăcile?
Pârâtul: Că mi se cuvin.
Boierul: Vedeți, domnule judecător, ce nerușinare? Ăsta-i un socialist, că ar vrea să împart avutul meu cu el!
Pârâtul: Am avut înțelegere cu boierul să-mi dea de foc. Cu ce să-mi gătească nevasta mâncare? Că acu’ la plug... e muncă grea... Trag la jug împreună cu boul din zori și până-n noapte.
Judecătorul: Ce?
Boierul: Dar, domnule judecător, după învoială, l-am lăsat să ia paiele de rapiță, ca în fiecare an.
Pârâtul: Rapița s-a udat... a putrezit. A prins-o zloata. Io n-am tindă și o grămadă atât de mare nu pot s-o bag în casă. Da’ cu vreascurile e altceva: ori le bagi în casă, ori, dacă se udă, se usucă repede.
Judecătorul: Ce să mai lungim vorba? După cum a recunoscut, reiese că a furat.
Pârâtul: Io n-am furat nimic, am luat de foc. Mi se cuvenea.

Judecătorul: Dacă consideri că ți se cuvenea, poți să-l chemi pe boier, dar n-ai voie să furi.
Pârâtul: Unde să-l chem?
Judecătorul: În judecată.
Pârâtul (șiret): Păi cum! (își coboară privirea la piciorul mesei).
Judecătorul: Pentru că ai furat crăci, îți dau două săptămâni de arest. Ești obligat să-i înapoezi boierului crăcile sau să-i dai 50 de creițari¹.
Pârâtul: Oksana n-o să dea vreascurile, că n-are ce pune pe foc.
Boierul: O să-ți opresc din plată.
Pârâtul: Cum din plată? Păi, io am luat de la negustor pe datorie două duble de porumb până primesc banii.
Judecătorul: Ești de acord cu hotărârea tribunalului sau o să faci recurs?
Pârâtul: Unde?
Judecătorul: La o instanță superioară.
Pârâtul (își coboară privirea la piciorul mesei).
Judecătorul: Ei?
Pârâtul: Nu fac niciun recurs...
Judecătorul: Atunci, marș la arest!
Pârâtul: Da’ io am luat două duble de... (Aprodul îl conduce pe pârât spre arest.).
(1899)

Traducere din limba ucraineană de Corneliu IROD

* Mai multe despre viața și creația lui Les Martovyci, în „Ecouri ucrainene”, nr. 12/2020.
¹ creițar – monedă mică de argint sau aramă, care a circulat la sfârșitul secolului al XIX-lea în Imperiul Habsburgic, în Transilvania și în Bucovina. (C. Ir.)

• Rescrieri poetice •

Lucian PERȚA

ÎNTRE OGLINZILE STRĂVEZII

(după poezia omonimă a lui Nicolae Cornescian, Ecouri ucrainene, nr. 21/2021)

Niciodată aici, la Variaș, cu aerul n-au fost probleme. Suntem destul de departe de oraș, dar acum, de o vreme, nu știu ce poate să fie, că a devenit mult mai străveziu. Poate așa mi se pare doar mie, de când am început să scriu despre Imperiul iluziilor. Nu știu cum să-mi explic situația, dar eu, ca tânăr profesor de limba și literatura română, am datoria și chiar obligația să nu o las să rămână fără dezlegare. Nu sunt afiliat politic încă, sufletul meu nici nu are aripa stângă, dar mai nou am observat că totul din jur s-a parcă transformat, având un alt contur, mai transparent, care îl scoate altfel în evidență și presupun, de aceea, în acest moment, cauza efectului: politica de transparență a Guvernului!

Cartea finanțată de Uniunea Ucrainenilor din România a fost premiată de Fundația Universității Ucrainene Libere (New York)

Володимир Антофічук

«Толос твоїх нікол не лукавив»:

Михайло Михайлюк в українському літературному просторі Румунії

монографія

Juriul Fundației Universității Ucrainene Libere newyorkeze a adoptat hotărârea privind premiarea laureatilor Concursului literar-științific „Volianky-Șvabinski”, pentru lucrările publicate în 2019.

Astfel, monografia lui Volodymyr Antofychuk „O voce fără prihană: Myhailo Myhailiuk, în spațiul literar ucrainean din România” care a fost publicată la București, sub egida Uniunii Ucrainenilor din România, a fost distinsă cu Premiul II.

Îl felicităm din toată inima pe autorul monografiei, profesor univ. dr. al Universității „Iurii Fedkovyci” din Cernăuți, critic literar, un cercetător scrupulos al procesului literar ucrainean din România și colaborator activ al periodicelor UUR, dorindu-i multă sănătate, inspirație și putere de muncă!

Oleh HONCEARENKO

Din volumul

Clopotele toamnei

5.

Ei, uite c-a fost, dar a trecut și Crăciunul... Acum chemăm bufonii să ne veselim prefăcut, dar în parte – separat trupul de suflet. Iarna, plină ochi de amintirea foametei, îngheață sufletul, încătușează mintea, sperie cu neîntoarcerea primăverii. Versuri nu pot să scriu. Rugăciunile sperie prin ipocrizie. Franchețea sperie cu Adevărul. Îmi reazem fruntea de Univers – și Universul tremură de groază!

6.

Ziua-i scârboasă ca... o noapte (!), o noapte de „pur și simplu sex” întâmplător, la sfârșitul căreia îți vine să te scuzi și, scăpând la aer curat, să expiri, ca și când ai vomita, din străfundul sufletului și al trupului, prefăcătoria și mirosul de parfum

Tranșeele cu soldați în ele îngheață bocnă. Îngheață bocnă soldații-n tranșee. Cei din tribune-s îmbrăcați elegant! Și cei din stradă-s „gătiți”... Mă duc și eu: cu Capra sau mai bine cu Regele, cu regele cel bun „fără scaun la cap”... până... chiar până la Paște...

al drojdiei trădării din epicentrul păcatului tău. Dar cel mai groaznic e faptul că acuși vine noaptea, scârboasă ca... „pur și simplu ziua”, în care tu ești Nimeni, în care nu încearcă să te-nțeleagă între două înghițituri de tequila nici măcar o oarecare „mis Univers”. Oameni buni! E atât de îngrozitor să trăiești ziua Nepăsării, pe care n-o poți expira nici ieșind de șapte ori la aer curat, nici chiar vomitând, până-ți întorci stomacul pe dos. Să vă ferească Dumnezeu de așa ceva.

Traducere din limba ucraineană de Corneliu IROD

„Roditoare precum pământul și harnică precum o albină”

Panas Myrnyi

(Continuare din pag. 1)

Am auzit atât de multe cântece în copilărie, încât le-am pierdut șirul! Nicio tradiție populară nu ocolea casa noastră: colindatul, stropitul, invitațiile la nuntă... Oare am fi putut noi să nu știm limba ucraineană, când aceasta era parte din familia noastră, o stihie imanentă?, avea să mărturisească cea care a marcat profund procesul literar-cultural al Ucrainei de la cumpăna secolelor XIX – XX.

Olha (Olena Pcilka) și Petro Kosaci cu copiii Oksana, Isydora și Mykola, în locuința din Luțk. Foto din anul 1890

Specificul național ucrainean se manifesta și în portul familiei. Majoritatea oaspeților care le treceau pragul făceau observații legate de obiceiurile, de limba vorbită, chiar și de vestimentația membrilor familiei: „Gândește-te, în casa lor, se vorbește limba populară! Da, da, doamna Kosaci vorbește cu soțul și copiii ei în limba țăranilor!”, „Doamna Kosaci era, din nou, îmbrăcată în port popular! Și-a pus și năframă!”, „Și copiii lor vorbesc doar în limba poporului și sunt îmbrăcați în haine specifice Volyniei”. Olena Pcilka se străduia să le ofere copiilor ei nu doar cunoștințe, ci, în același timp, să le cultive capacitatea de a lua în serios orice, chiar și cea mai neînsemnată muncă. Olha, una dintre fiice, își amintește următoarele: „Este ziua de naștere a Lesiei. Mama i-a dăruit un album pentru poezii, maro cu imprimeuri argintii, având următorul text «Poesie... acest album ți-l ofer pentru scrierile tale proprii. Oriunde te-ai afla, cercetează bine totul și notează. Sunt convinsă că, astfel, în această cărticică, vor apărea multe poezie. Poezia e peste tot, deși nu toată lumea o observă...»”.

Activitatea literară și etnografică a Olenei Pcilka este legată de Myhailo Starytŭkyi, considerat a fi „tatăl literar” al scriitoarei. Și-a început cariera literară prin traduceri și „transpuneri” ale operelor poetice ale scriitorilor ruși A. S. Pușkin și M. Lermontov, precum și ale clasicilor literaturii universale: Ovidiu, Adam Mickiewicz, Goethe, Hans Christian Andersen. Activitatea sa de traducător nu numai că a deschis fereastra către literatura europeană pentru un cerc larg de ucraineni, până atunci cunoscută doar prin filiera traducerilor în limba rusă, dar a servit și ca bază solidă pentru o întreagă pleiadă de traducători, care a urmat calea celor doi – Myhailo Starytŭkyi și Olena Pcilka. Contribuția lor la dezvoltarea limbii ucrainene este, fără cea mai mică îndoială, de neprețuit.

În 1876, anul în care a fost emis Ucazul de la Ems¹, avea să fie publicată, la Kiev, cartea «Український народний

орнамент» („Ornamentul popular ucrainean”), lucrare care i-a adus faima de primul cunoscător al acestui gen de artă populară din Ucraina, cunoscând cinci ediții doar în timpul vieții scriitoarei. Lucrările sale etnografice au fost atât de exacte și fundamentate, încât profesori și cercetători din Europa făceau referire la ele și le analizau. Încă de la o vârstă fragedă, Olena Pcilka a întreprins cercetări științifice legate de broderia ucraineană, bogăția și diversitatea ei. Oamenii de știință de atunci, atât cei ucraineni, cât și cei europeni, au convenit că această lucrare este, de fapt, una științifică, profundă și fundamentată. Iar pentru etnografii de astăzi, cartea Olenei servește, în continuare, ca un ghid neprețuit în cercetările lor etnografice. La patru ani de la succesul primei cărți, în 1880, Olena a publicat „Cântecele” lui Stepan Rudanskyi, iar un an mai târziu, o colecție de traduceri ale operelor lui Nikolai Gogol, Alexandr Pușkin și Mihail Lermontov, precum și ale unor autori polonezi, intitulată «Українським дітям» („Copiilor ucraineni”). Totodată, lua parte activă la mișcarea feministă: în 1887, împreună cu Natalia Kobrynska, scriitoare ucraineană și una dintre promotoarele mișcării de emancipare a femeii, fondează, la Lviv, almanahul *Перший вінок* (*Prima cunună*).

În anul 1895, familia Kosaci se mută la Kiev, unde Olena Pcilka conduce și finanțează revista *Рідний край* (*Ținutul natal*), iar, în 1908, scoate un supliment al revistei, *Молода Україна* (*Ucraina jună*), singura publicație pentru copii, la acea vreme. La dezvelirea, în anul 1903, a monumentului dedicat lui Ivan Kotlearevskyi, în pofida interdicțiilor oficiale, și-a rostit discursul în limba ucraineană. În perioada revoluției de la 1905-1907, împreună cu alți apărători ai identității ucrainene, se adresează în nenumărate rânduri oficialităților țariste cu cereri de abolire a interdicțiilor privind folosirea limbii ucrainene în tipărituri și în școli.

Olena Pcilka apăra și propaga activ cuvântul ucrainean, arta ucraineană și tradiția populară. Urmează publicarea volumelor de povestiri (1907, 1909, 1911, 1930), a lucrărilor de memorii despre Myhailo Starytŭkyi, Mykola Lysenko, Myhailo Drahomanov, a articolelor și eseurilor despre Taras Șevcenko, Ievhen Hrebinka, Borys Hrinchenko și alții, traduceri din literatura universală. Scriitoarea își continuă

La inaugurarea monumentului lui Ivan Kotlearevskyi, în Poltava. De la stânga la dreapta: Myhailo Koŭbiynskyi, Vasyl Stefanyk, Olena Pcilka, Lesea Ukrainka, Myhailo Starytŭkyi, Hnat Hotkevyci. Foto din 1903.

Olena Pcilka. Foto din anii 1870

activitatea etnografico-folclorică, materializată în articolul științific «Українські колядки» („Colinde ucrainene”), publicat în revista *Kievskaja starina* (1903).

Cu un spirit civic deosebit de dezvoltat, scriitoarea se dedică sferei educative, investind multă energie și resurse emoționale și financiare în educarea tinerei generații, considerând copiii „comoara noastră de preț, speranța noastră, Ucraina tânără”. Idealurile sale pedagogice domină idealurile artistice. Principiile sale pedagogice sunt actuale și pentru generația de azi: onoare, conștiință națională, educație temeinică, gândire fără prejudecăți, toate acestea nu sunt oare standarde europene moderne? Olena Pcilka publică volume dedicate tinerei generații, precum «Зелений Гай. Віршики й казки з малюнками для дітей» („Dumbrava verde. Poezii și povești ilustrate pentru copii”) (1914), «Байки. Для сім'ї та школи» („Fabule. Pentru familie și școală”) (1918), «Дві п'єски для дитячого театру» („Două piese pentru teatrul pentru copii”) (1919) etc.

Ceea ce definește, înainte de toate, operele scriitoarei este ambivalența tematică și ideatică: pe de-o parte, creațiile ei sunt cosmopolite, promovând valori și imagini universale, iar, pe de altă parte, în mod vădit, sunt profund național-etnografice, prin prezentarea obiceiurilor și a ritualurilor populare, a diversității culinare tradiționale, a temei privind organizarea și dimensiunea familiei tradiționale. Unii critici, însă, îi imputau, în cea mai mare parte, fie folosirea cuvintelor din sfera populară, fie caracterul popular-național al scrierilor sale.

Olena Pcilka era parte activă, totodată, a diferitelor cercuri și grupări literare, care aveau drept scop trezirea conștiinței naționale ucrainene și promovarea limbii, culturii și literaturii ucrainene: este cofondatoarea cercului literar *Pleiada*, membră a grupării kievene *Prosvita*, a *Societății literar-aristocratice*, fondatoarea *Clubului ucrainean* etc.

Începutul secolului al XX-lea i-a adus Olenei Pcilka pierderi personale incomensurabile: moartea fiului Myhailo Kosaci (1903), a soțului (1909) și a fiicei Lesea Ukrainka (1913). După aceste tragedii, se mută în orașul natal Hadiaci (1913), iar, mai apoi, în Mohyliv-Podilskyi (1920). În anul 1924, revine la Kiev, unde i s-a propus să lucreze în cadrul Academiei de Științe, fiind aleasă membru-corespondent al Academiei Ucrainene a Științelor. Activând în cadrul Departamentului istorico-filologic, se ocupa de cercetarea etnografică, scriindu-și, în același timp, memoriile.

Ultimii ani de viață ai Olenei Pcilka au coincis cu represaliile staliniste, de care nu a fost ferită. Se stinge pe data de 4 decembrie 1930, la Kiev, fiind înmormântată în cimitirul Baikove.

Încheiem sumara noastră incursiune în viața și opera Olenei Pcilka, apelând la cuvintele liderului neoclasicilor Mykola Zerov, care o vedea drept una dintre cele mai prominente figuri ale vieții civice și literare ale perioade antebelice.

¹ Decret secret (ucaz) al țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, emis în 1876, prin care se interzicea folosirea limbii ucrainene (așa-numitul dialect malorus) în lucrările tipărite, cu excepția retipăririi documentelor vechi. Ucazul interzicea, de asemenea, importul de publicații, punerea în scenă a pieselor de teatru sau ținerea de conferințe în limba ucraineană. Emskyi ucaz (ucazul de la Ems) își datorează numele orașului Bad Ems din Germania, unde a fost promulgat actul.

Olena Pcilka

VIȚELUL DE PAIE

Trăiau odată un moș și o babă.

Moșul lucra ca rășinar, iar baba stătea acasă și torcea lâna. Într-atât erau de săraci, încât tot ceea ce câștigau se ducea pe hrană, iar ei nu rămâneau cu nimic. Iată că, într-o zi, baba îi spuse moșneagului:

– Să-mi faci și mie, bătrâne, un vițel de paie pe care să-l ungi cu rășină.

– Pentru ce ai nevoie de așa ceva?

– Tu doar fă-mi-l, că știu eu pentru ce îmi trebuie, spuse baba.

Moșneagul, neavând de ales, se apucă și făcu un vițel de paie, pe care îl acoperi cu rășină.

Iată că, dimineața, baba trimise vițelul de paie la păscut; ea se așeză sub o căpiță și, torcând caierul, zise:

– Paște, vițelule, paște iarba, până torc eu lâna!

Torcea ea ce torcea, până când adormi. Deodată, din adâncul pădurii întunecate, apără un urs care se repezi la vițel:

– Cine ești? întrebă ursul.

– Sunt un vițel din paie făcut și cu rășină acoperit!

Atunci ursul spuse:

– Dacă ești din paie făcut și cu rășină acoperit, ia dă-mi și mie nițică rășină, ca să-mi peticesc șoldul zgâriat!

Vițelul nu răspunse nimic. Atunci, ursul începu să-l tragă dintr-o parte, pentru a desprinde rășina de pe el! Trăgea el ce trăgea cu colții, până nu i-a mai putut scoate. Smucea, trăgea, până l-a tras pe vițel cine știe pe unde.

Iată că baba se trezi, iar vițelul ia-l de unde nu-i.

– Vai, ce nenorocire! Unde este vițelușul meu? Oare s-o fi întors acasă?

A luat repede caierul cu lâna în spate și fuga acasă.

Când-colo, îl văzu în pădure pe ursul trăgându-l pe vițel. Îi spuse moșneagului:

– Moșule, vezi că vițelul nostru l-a prins pe urs. Ia du-te și adu-l!

Moșneagul sări pe urs, îl dezlipi de pe vițel, și-l aruncă în pivniță.

A doua zi, pe când abia se crăpă de ziuă, baba își luă caierul cu lâna și plecă cu vițelul la păscut. Se așeză sub căpiță și începu să toarcă, zicând:

– Paște, vițelule, paște iarba, până torc eu lâna!

Torcea ea ce torcea, până când iarăși adormi. Deodată, din adâncul pădurii întunecate, apără lupul sur, care se repezi la vițel:

– Cine ești? întrebă lupul.

– Sunt un vițel din paie făcut și cu rășină acoperit!

Lupul atunci spuse:

– Dacă ești din paie făcut și cu rășină acoperit, ia dă-mi și mie rășină, ca să-mi peticesc șoldul sfâșiat de câinii de vânătoare!

– Vino și ia! spuse vițelul de paie.

Lupul se năpusti asupra vițelului și hai să-i smulgă rășina. Zgârie rășina, trage cu ghearele, smulge cu colții, până n-a

mai putut să se dezlipească de vițel. Smucește, trage, nici vorbă să se desprindă.

Baba se trezi, dar, din nou, nu-l văzu nicăieri pe vițel. Se gândi: „Poate că vițelușul meu a luat-o spre casă” și plecă. Când se uită mai bine, vede cum lupul îl trage pe vițel. Atunci, fugi și-i spuse moșneagului, iar acesta îl prinse pe lup și-l aruncă în pivniță.

Baba îl trimise și a treia zi pe vițel la păscut; ea se așeză sub căpiță și adormi.

Vine fuga-fuguța vulpea:

– Cine ești? întrebă vulpea.

– Sunt un vițel din paie făcut și cu rășină acoperit!

– Vai, drăguțule, ia dă-mi și mie rășină, ca să-mi peticesc șoldul sfâșiat de câinii de vânătoare!

– Vino și ia! spuse vițelul de paie.

Când și vulpea își înfipse colții, nu mai avea scăpare. Baba îi spuse repede moșneagului, iar acesta o azvârli și pe vulpe în pivniță. Mai apoi, îl prinseră și pe iepurașul cel poznaș.

Având deja pivnița plină, moșneagul începu să-și ascute cuțitul.

– Moșneagule, moșneagule, pentru ce îți ascuți tu cuțitul? întrebă ursul.

– Vreau să-mi fac mie și babei o haină călduroasă din blana ta, glumi bătrânul.

– Of, moșneagule, mai bine cruță-mi viața! Promit să-ți aduc multă miere.

– Ei! Ai grijă ce faci! – spuse moșneagul, și-l eliberă pe urs.

Apoi, se așeză, din nou, deasupra pivniței și continuă să-și ascute cuțitul.

Atunci, lupul întrebă:

– Moșneagule, moșneagule, pentru ce îți ascuți cuțitul?

– Ca să iau blana de pe tine și să-mi fac din ea o căciulă călduroasă pentru iarnă.

– Of, moșneagule, eliberează-mă, iar eu am să-ți aduc o turmă întreagă de oi.

– Ai grijă, lupule! – spuse bătrânul și-i dădu drumul.

Moșneagul se prefăcu că iar ascute cuțitul. Vulpea își scoase boticul și întrebă:

– Moșneagule, te rog frumos să-mi spui și mie, pentru ce ascuți acel cuțit?

– Vulpea are blana tare frumoasă, taman potrivită pentru guler, zise glumind bătrânul, așa că vreau s-o scot.

– Vai! Nu-mi lua blana, moșneagule, iar eu, în schimb, am să-ți aduc găște și găini!

Moșneagul o eliberă și pe vulpe. Rămas singur, iepurașul începu să se roage de moșneag:

– Oh, dar eliberează-mă și pe mine, moșneagule, și am să-ți aduc panglici, cercei, coliere și tot felul de lucruri!

În sfârșit, bătrânul îl eliberă și pe iepuraș. Iată că trecu și noaptea, când, dis-de-dimineață, se auzi un zgomot. Baba se trezi:

– Moșule, moșule, e cineva la ușa noastră, ia du-te și vezi!

Moșneagul ieși și-l văzu pe urs cu un întreg stup de albine. Bătrânul luă stupul și abia ce s-a pus iarăși să doarmă, când, din nou, se auzi zgomot în ușă.

Ieși din casă și văzu că lupul venise cu o turmă de oi, încât îi umplu ograda.

În scurt timp, veni și vulpea cu găini și găște, cu păsări de toate felurile, iar iepurașul aduse și el multe bijuterii și

bogății care mai de care mai strălucitoare. Moșneagul și baba erau foarte bucuroși.

Bătrânii au decis să vândă turma de oi, cumpărând o pereche de boi cu care moșneagul să umble cu treburi neguțătorești, și uite așa s-au îmbogățit! Iar vițelul de paie a rămas la soare, până s-a topit de tot.

Traducere din limba ucraineană
de **Ana-Svetlana ONUJEC**

Ilustrații
de **Marina Antypova**

Virgiliu RIȚCO și Ioan VINGA

EPOPEEA CAZACILOR TRANSDANUBIENI

(Dramă)

(Continuare din nr. 17-18)

10. Nekrasovții distrug Sicia de la Sf. Gheorghe

Ivan: În primăvara aceasta, se împlinesc 11 ani de când am sosit pe pământul turcului. Oriunde ne-am așezat, cu învoirea Porții, am fost mereu călcați de nekrasovți.

Fedir: Aici, la Sf. Gheorghe, e ceva mai bine. Avem pământ mai mult. Numărul nostru a crescut mereu. Cu pescuitul ne merge foarte bine.

Lavrin: Este adevărat, Fedore, că numărul nostru a sporit între timp cu noi luptători, dar ai văzut că mereu, în lupta cu nekrasovții, suntem în inferioritate numerică. Ei au observat aceasta, de aceea ne atacă tot timpul.

Ivan: Am aflat de la oamenii noștri că nekrasovții sunt gata să ne atace din nou, cu gândul de a ne alunga din acest loc.

Fedir: E bine să dormim noaptea iepurește, căci nu se știe când vine dușmanul.

Lavrin: În ultimul timp, ne-au tot dat târcoale noaptea, ca un fel de amenințare, pentru a ne izgoni de aici.

Ivan: Trebuie să trecem pe la străji și să le atragem atenția, să fie cât mai vigilenți, în timpul nopții, pentru a ne anunța de un eventual atac prin surprindere din partea nekrasovților.

Fedir: Și timpul acesta ploios parcă nu se mai termină.

Lavrin: Este a patra zi de când plouă în continuu.

Ivan: După ce trecem pe la punctele de strajă, ne ducem la culcare, că și mâine va fi o zi, cu voia Domnului.

Fedir: Atunci, ne întâlnim mâine dimineață.

Lavrin: Noapte liniștită să ne dea Domnul!

Noaptea neagră ca smoala se lasă peste întreaga câzăcime. Plouă și bate vântul. Doar pe unele locuri, se aude câte un câine urlând straniu. Se aude și câte un nechezat de cal neliniștit. Spre dimineață, odată cu cântatul cocoșilor, se aud strigătele străjerilor, care umplu atmosfera liniștită.

Un străjer: Alarmă ! Alarmă! Năvălesc nekrasovții!

Alt străjer: Pe cai, căci se apropie dușmanii!

Încep să se audă strigăte din mai multe părți.

Un glas: Vin dușmanii dinspre răsărit!

Alt glas: Vin și de la apus! Sunt câtă frunză și iarbă. La luptă, fraților!

Caii nekrasovților se apropie. Înaintează cu greu, dar vin. De peste tot, ies cazacii călare cu strigăte de luptă.

Un cazac: Înainte la luptă!

Alt cazac: Spintecați cu sabia om și cal, tot ce este dușman!

Alt cazac: Nu vă fie teamă de moarte! Tot înainte!!

Începe o bătălie crâncenă între cele două tabere. Se aud strigăte de luptă, de încurajare, de înaintare. Se aude zgomotul de săbii. Cad luptători și de-o parte, și de alta. Se văd cai rostogolindu-se pe nisipul câmpului. Nu se mai deosebește omul de cal, așa cum zac în urma măcelului dintre cele două tabere. Se luminează bine de ziuă. Nekrasovții au intrat în tabăra cazacilor. Au început să dea foc. Papura arde greu și cu mult fum înecăcios, căci totul este ud de ploaie. Se face totul una cu pământul. Cazacii rămași se retrag. Se pierd în orizontul cețos al dimineții de primăvară...

A doua zi, după luptă, cazacii recunosc victoria dușmanului și vin să-și adune morții și răniții de pe câmpul de luptă. Stau față-n față cei doi comandanți, al cazacilor și al nekrasovților.

Ivan: Am venit să ne adunăm morții și răniții.

Igor: Să-i luați și să plecați de pe aceste locuri pentru totdeauna. Este destul pământ în împărăția turcului, așa că puteți trăi și în altă parte. Nu uitați că aici noi suntem stăpâni! Noi am venit de acum 50 de ani.

Ivan: Vom căuta pământ și-n altă parte, dar nu vom uita nenorocirile pe care ni le-ați pricinuit.

Igor: Și noi vom fi gata să vă alungăm din nou, dacă veți îndrăzni să vă mai întoarceți pe aceste locuri.

Ivan: Sper că ne vom mai întâlni și în alte împrejurări. Lumea nu se termină din cauza unei înfrângeri!

Igor: Orice este posibil, atâta timp, cât vom trăi și vom fi apti să ținem sabia în mână, gata de luptă!

Cei doi se despart. Ivan împreună cu însoțitorii adună de pe câmp morții și răniții. Morții sunt pregătiți pentru înmormântarea creștinească.

11. În mormântarea

Lavrin: Iată că au sosit și sicriele. Să-i scaldăm pe răposaii noștri în apa înmiresmată de ierburi și flori mirositoare!

Nadia: Apoi, să le punem haine curate pentru veșnica lor călătorie la Tatăl Nostru cel din Ceruri.

Lavrin: Să-i pregătim, așa cum ne-au învățat stămoșii noștri: le punem mâinile încrucișate pe piept, icoana. Îi înconjurăm cu flori.

Nadia: Lumânările să ardă tot timpul pentru luminarea drumului lor prin toate vămile văzduhului.

Lavrin: Părintele va face slujba de înmormântare și-i vom lăsa în aceste locuri pentru veșnicie.

Urmează înmormântarea. Sicriele sunt coborâte în groapă. Se aruncă câte un pumn de pământ peste sicriul fiecăruia. La fiecare mormânt, va străjui o cruce de lemn înfiptă în pământ.

Preotul cântă: Veșnica lor pomenire! Veșnica lor pomenire! Veșnica lor pomenire!

Lavrin: Iată că au fost pregătite și cele necesare praznicului: colivă, vin și ceva de gustare.

Cei prezenți se îndreaptă spre locul unde sunt așezate cele ale pomenii.

Lavrin: Părinte, binecuvântează masa!

Preotul face o cruce peste masă. Apoi, ia un pahar cu vin. Varsă câteva picături de vin pentru sufletul morților, se închină și spune:

Preotul: Dumnezeu să primească, să fie de sufletul mortului!

Toți: Dumnezeu să primească! Dumnezeu să-i ierte!

Partea a IV-a: Sicia în flăcări

12. Sicia din Dunavăț

Un grup de cazaci, călărind agale, vin la pas și vorbesc între ei.

Ivan: De-acum, cred că nu vom mai avea motive să ne batem cu nekrasovții, pentru că, deja, ei sunt inferiori numeric nouă.

Desen de Mihai Timošenco

Fedir: Mulți dintre ei au încetat să mai fie luptători. S-au format sate întregi de oameni pașnici, iar cei înarmați nu mai fac altceva decât să se apere când sunt atacați.

Lavrin: Asta cât vor mai reuși să reziste. Ai văzut că acum este suficient, doar să trecem peste unele locuri și ei încep să-și ia tălpășița cât mai repede.

Trohim: Noi avem noroc cu cei care vin mereu. Numărul nostru este în creștere și forța noastră va fi din ce în ce mai puternică.

Olexa: Acum cunoaștem Delta foarte bine; de la Chilia la Izmail; de la Sf. Gheorghe la Isaccea și Babadag.

Trohim: Ai văzut că raialele turcești sunt puternice și au mulți luptători.

Fedir: Dar în luptă au nevoie tot mai mare și de noi.

Ivan: Altfel nu ne-ar fi dat pământuri întinse, heleșteie, canale navigabile. De-acum, ai noștri se pot gospodări foarte bine, iar noi ne vom ocupa numai de pregătirea pentru luptă.

Lavrin: Va trebui să căutăm un loc foarte bun din punct de vedere strategic. Am umblat în lung și-n lat, dar nu am găsit nicăieri un loc, unde să ne putem așeza tabăra pe baze solide și trainice.

Fedir: Unde am încercat până acum, n-am avut nicio șansă, pentru că locul n-a fost prielnic pentru a ne putea organiza după modelul nostru tradițional de la Zaporozjie.

Ivan: Ca Zaporozjie nu este loc în lume. El nu poate exista decât în inimile noastre de cazaci zaporozieni...

Lavrin: Nu se știe niciodată, Ivane, care va fi destinul nostru, al ucrainenilor. Poate va veni un timp, pentru că el trebuie să vină, și va fi și Ucraina noastră liberă. Nu va mai atârna nici de tătari, nici de muscali.

Ivan: Poate strănepoții strănepoților noștri...

Lavrin: Încă va fi bine și așa, numai Ucraina să fie liberă!

Trohim: Dar, până una-alta, să revenim la realitate. Noi, aici, va trebui să ne găsim un teritoriu, unde să ne reorganizăm tabăra.

Olexa: Ați văzut că nicio tentativă de ne organiza Sicia nu ne-a reușit. Nici la Vâlcovo, nici la Caraorman, nici la Seimeni.

Ivan: Ca să nu mai vorbim de eșecul de a ne așeza lângă pământul sârbilor.

Lavrin: Într-un fel, este foarte bine, pentru că așa am cunoscut mai multe teritorii și avem deja o experiență de organizare. Știm cam cum ar trebui să fie pământul, unde să ne așezăm Sicia.

Ivan: Important e că suntem mulți, suntem puternici, iar turcii se bazează pe forța noastră în toate războaiele, pe care văd că nu le mai termină.

Trohim: Este greu să menții un imperiu, dacă nu ai forță militară. Ai văzut și în războiul turcului cu muscalul? Participarea noastră la luptă a fost foarte importantă.

Lavrin: Mă bucur că numărul nostru crește mereu. Iată, suntem peste trei mii de cazaci ucraineni!

Olexa: Într-o singură zi i-am alungat pe dușmanii noștri nekrasovții, din Sarichioi. Ca să scape cu viață, au renunțat la tot și s-au tot dus în lumea fără de sfârșit a apelor.

Lavrin: Lasă că și ei ne-au prădat destul și ne-au omorât luptătorii...

Ivan: Acum ne-a venit și nouă apa la moară!

Trohim: Într-un fel, e păcat că suntem de aceeași credință!

Ivan: Asta nu înseamnă că trebuie să capitulăm în fața lor!

Olexa: În ultimii ani, am tot cucerit noi teritorii, unde ucraineni noștri își pot duce viața în pace

Fedir: Avem multe sate, unde frații noștri se ocupă cu ceea ce știu ei mai bine: pescuiesc, vânează, cresc animale, au grădini.

Ivan: A dat Dumnezeu și pământ bun, și apă dulce, și păduri, unde cresc toate animalele și sălbatică, dar și domestice.

Lavrin: Teritoriul dintre Tulcea și Dunavăț este ocupat în întregime. Ar trebui să-l apărăm de oricine ar dori să ni-l supună.

Trohim: Pentru că veni vorba despre Dunavăț, Ivane, știi că am cercetat bine teritoriul acesta și ți-a cam surâs să încerci să organizezi acolo Sicia noastră zaporojeană.

Ivan: Îmi amintesc, Trohime, și de atunci mă tot gândesc la el. Am vorbit și cu tata și a fost și el de acord.

Lavrin: Așa este, Ivane! Mi s-a părut un teren foarte bun și din punct de vedere strategic.

Trohim: Nu degeaba romanii și, mai recent, genovezii au folosit acest teritoriu.

Ivan: Cred că ar merita să cercetăm mai bine, pe îndelete, acest teritoriu, că s-ar putea să ne oprim pe aceste locuri.

Fedir: Acum, avem o suprafață mare de pământ și de apă, pe care le stăpânim. Suntem într-o oarecare siguranță, căci celelalte forțe luptătoare au început să ne știe de frică. Așa că am putea fi într-o posibilă siguranță.

Olexa: Cred că am putea chibzui mai bine, dacă am merge, din nou, la Dunavăț. Acum, l-am vedea cu alți ochi, după ce am tot vorbit despre un nou loc al Siciei.

Ivan: Mi se pare că a grăit bine tovarășul nostru de luptă. Ne vom odihni în noaptea aceasta aici, apoi, mâine-dimineață, ne vom îndrepta spre Dunavăț. Ce ziceți?

Toți: De acord, Ivane!

Ivan: Atunci să înnoptăm aici!

În ziua următoare, în zori, cazacii încalecă pe cai și-și văd de drum spre Dunavăț.

Pământ și ape fără margini. Păsări de toate felurile cântă pretutindeni și zboară în toate direcțiile.

Ivan: Iată, am ajuns la Dunavăț! Să lăsăm caii la iarbă verde, iar noi să cercetăm pas cu pas, apoi să luăm o hotărâre definitivă.

Olexa: Să mergem, dar, și să vedem ce ne oferă acest teritoriu ca un viitor loc pentru Sicia noastră.

Lavrin: Ia, uitați-vă! Cred că înălțimea aceasta a malului este minunată. Să tot aibă vreo 15 arșini!

Trohim: Iar râul acesta ne va fi un bun tovarăș atât pentru a ne apăra, cât și pentru a naviga pe el cu bărcile noastre.

Ivan: Dacă ne uităm la lungimea acestui mal, cred că este suficient să ne instalăm, în mod confortabil, tabăra noastră.

Olexa: Iată, în depărtare, lacul imens, care va fi un bun apărător natural împotriva dușmanilor.

Trohim: Apoi, întinderea fără sfârșit a mlaștinilor care vor înspăimânta sau vor înghiți pe oricine s-ar încumeta să treacă prin ele.

Ivan: Iar pe partea aceasta, vom face șanțuri mai lungi de două verste și vom avea o apărare naturală foarte puternică.

Olexa: Iar pe apa aceasta, vom putea ancora multe bărci mari.

Ivan: A venit timpul să ne organizăm. Acum suntem mulți cazaci și vom putea duce o viață de căzăcie, cum au fost părinții noștri la Zaporojie.

Fedir: După cum văd eu, terenul acesta ne va permite să ne facem tabăra aici, după Sicia din Zaporojie.

Ivan: Parcă văd cele 38 de case mari ale cazacilor! Acolo, va fi cavaleria, în partea cealaltă, o să fie judecătoria, apoi, vom face depozitul de muniții, magazia de alimente, trezoreria. Nu vom uita nici cârciuma, iar peste toate va domina Sfânta noastră Biserică!

Lavrin: Ei, nu mai este prea mult timp până la toamnă, așa că va trebui să ne apucăm serios de muncă. Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, la 10 octombrie, de sfânta sărbătoare a Acoperământului Maicii Domnului, vom face alegerile pentru Sici.

Trohim: Vom avea grijă să-și găsească fiecare locul lui cel mai potrivit: la infanterie, la cavalerie, la flotă, unde se pricepe mai bine.

Preotul: Să ne rugăm lui Dumnezeu, să fim sănătoși, să fie pace, să putem duce la îndeplinire ceea ce ne-am propus.

Lavrin: Să te audă Dumnezeu, Părinte! Acum văd că se termină și ziua. Am văzut ce doream și am făcut planuri. Să ne întoarcem pe la locurile noastre.

Ivan: Am vreo 50 de solicitanți pentru intrarea în căzăcie. Când facem primirile?

Lavrin: Măine am avea timp.

A doua zi. Cei 50 de candidați așteaptă să fie primiți în căzăcie.

Ivan: Se adresează unui candidat: Crezi în Dumnezeu?

Candidatul: Cred!

Ivan: Închină-te, dacă ești creștin!

Candidatul își face semnul Sfintei Cruci.

Așa se va proceda, pe rând, cu cei 50 de candidați.

Mykola KULIȘ

SONATA „PATETICA”

D r a m ă

(Continuare din nr. 17-18)

9.

Peroțki (lângă telefon).

Anet ține lumânarea.

Comandamentul? Cu cornetul *Peroțki*!... *Andriiko*, tu ești? De ce s-a luat curentul? În afară de asta, *Jorj* a fugit de acasă. Sigur pe front. A rugat-o pe *Anet* să-i agațe medalionul cu Maica Domnului, înțelege? A luat și carabina. Pentru Dumnezeu, găsește-l și trimite-l acasă! Pentru Dumnezeu!... Cum e pe front? Eu nu-mi fac griji, dar... am avut un vis: se făcea că Rusia e un câmp gol, zăpadă, noapte, iar, în mijloc, *Hristos* în pâslari. Vine *Stupai* și se așază pe cuptor. Tu înțelege până unde a ajuns neobrăzarea! (se neliniștește). Rușine! Tu auzi, *Andriiko*? *Andrii*! *Andre*!

Împușcătură de tun, *Anet* scapă lumânarea. *Peroțki*, în întunerice.

Comandamentul! Comandamentul!... Telefonul se întrerupe.

Anet descoperă geamul. Luna luminează roșu. Reflectarea roșie în oglindă. *Peroțki* cu voce tare: „Acoperiți geamul!”

10.

Nastea (până la împușcătură). A zecea. A unsprezecea. A douăsprezecea.

Împușcătură.

Ovram (cu voce tare). Ultima!... Deschide ușa!

Nastea. Cui?

Ovram (însuflețit) Cui? Revoluției socialiste!

11.

Stupai (vrea să descopere geamurile). O să le ies în întâmpinare!

Maryna. O să te bată.

Stupai. O să mă apăr.

Maryna. Cu ce?

Stupai. Cu cuvântul ucrainean.

Maryna. Orice cuvânt convinge doar atunci, când în spatele lui răsună o armă!

Stupai. O să le ies în întâmpinare și le voi spune, voi aminti cuvintele sfinte, socialiste: *îmbrățișați-l, frații mei, pe fratele cel mic!*¹.

Maryna. Cui? Bolșevicilor? Bandiților? Biciului care urlă de sânge și strivește cele mai bune idei ale noastre? (acoperă fereastră)

12.

Pe stradă, fug *Albii*² și în grupulețe, și câte unul. Cineva se împiedică, din nou, în picioarele îngropatului. Înjură. Și totuși strada îngrozește prin pustiu ei. Nicio lumină în geamuri, nici urmă de glas. Undeva, în depărtare, focuri de armă. Luna. Vântul.

13.

La distanță de o umbră, aplecați, trec în fugă trei partizani: primul – un marinar, al doilea – cu o căciulă zburlită și cu o fundă roșie, al treilea – în joc. Văzând picioarele îngropatului, se apropie și se uită cu atenție.

Marinarul (chior, cu voce ca de burduf de acordeon stricat). Se vede după picioare că a căzut jertfă într-o luptă fatală. (după o pauză). Dacă tot l-ai ucis, îngroapă-l, dacă vrei să fie la vedere, nu-l îngropa. Dar omul nu-i chiștoc să-l înfigi, iac-așa, în pământ! Nu pot privi o asemenea civilizație! Dezgustul mondial zgârie! (Se uită la clădire). Iar dacă e așa, propun să facem din această casă un coșciug! Cine e „pentru” – hai cu mine!

Merg, ținându-și puștile pregătite.

14.

De la subsol, iese *Ovram*. Răsculații se dau la o parte. *Marinarul* chior îl întreabă pe *Ovram* cu umor amar în glas.

– Nu cumva sunt picioarele tale, frățioare?

Ovram. Ale mele s-au dus în pământ. Imperialismul le-a băgat.

*Odnookyi*³. Iar pe acestea se pare că burghezia?

Ovram. Da.

Odnookyi. Rezultă că între ele nu există nicio diferență.

Ovram (se apropie de picioare, se uită la cizmă). Diferență doar de un număr... (aplecă capul și încremenește așa).

Odnookyi (după o pauză, scutură pușca). Fără milă! Întreaga burghezie, în adâncul pământului!

Merg toți trei pe scări.

15.

Se apropie de ușa lui *Stupai*. *Odnookyi* o încearcă – nu e închisă. O deschide larg:

– Pregătește-te să mori.

Maryna (liniștită). Iar tata se pregătea să vă întâmpine.

Odnookyi (uitându-se de jur-împrejur). Cine e... tata?

Stupai. Ucrainean.

Odnookyi. După uniformă. Dar în suflet?

Stupai. Ucrainean...

Maryna (liniștită). În suflet e învățător.

Odnookyi (iese încruntat, către Șapca zburlită). Intelctuali. Ușa nu era închisă. Transmite în linie că de inteligență, deocamdată, nu se atinge nimeni!

*Șapca*⁴ (în gura mare, încât să se audă pe scări și în stradă). Transmite, acolo, în linie – deocamdată, nu ne atingem de inteligență!

16.

Urcă mai sus pe scări. *Odnookyi* citește pe ușa lui *Peroțki* inscripția de aramă. Citește încet, pe silabe. Dintr-odată, către Șapca și *Kojușok*⁵:

– Stai! Ai încremenit!.. (în șoaptă). Generalul-maior *Peroțki*. Inamicul general, fraților,

ha! (își apropie urechea de ușă). Se aude după respirație că-s doi. (bate ușor în ușă).

Anet (mișcând buzele). Nu mergeți!

Peroțki (încet). Poate e *Jorj*? Sau *Andre*? (ascultă mai bine. Acoperă ceasul de pe mâna lui *Anet*). Cine-i?

Odnookyi. Soarta!

Șapca (nu se abține și strigă cât poate).

Soarta-cochetă. Deschide!

Odnookyi îi spune să tacă.

Anet. Imediat! Doar să gălesc cheia...

(mișcând din buze, către *Peroțki*). Să fugim!

Peroțki. Unde?

Anet. În Rusia.

Peroțki. În Rusia din Rusia... Înseamnă că Rusia nu există! (o urmează pe *Anet* la ușa din dos).

În scurt timp, partizanii sparg ușa.

Odnookyi. Doar n-o fi fugit, fraților, de Soartă? (caută în toată locuința)

Locuința lui *Stupai*.

Stupai. Nu, eu, probabil, voi fi pentru socialism.

Maryna (neînțelegând). Adică?

Stupai. Măcar a zis-o în ucraineană: *Zberaisia na smert* („Pregătește-te să mori”), iar nu *Gotovsia k smerti*. *Marinarul*! Iar generalul *Peroțki* mai degrabă s-ar sinucide, decât să scoată un cuvânt în ucraineană. Nu, cel mai bun aliat e acela care înțelege limba noastră și vorbește ucraineană.

Maryna. Cel mai bun aliat e acela a cărui armă vorbește ucraineană.

Stupai. Într-un cuvânt, eu sunt pentru socialism!

Maryna. Dragul meu comediant!

Stupai. Pentru socialism, pentru vânturile, chiar și cele de miazănoapte, doar să sufle, să le facă vânt de pe stepele noastre căzăcești...

Maryna. Eh, cui, de exemplu?

Stupai. *Peroțkilor*, de exemplu! Chiar eu voi sufla să ajut vântul, uite-așa, uite-așa. (sufală).

Traducere din limba ucraineană de **Mihaela HERBIL**

¹ Versuri din poemul lui Taras Șevcenko „Și celor morți, și celor vii, și celor nenăscuți, epistola mea prietenească”.

² Mișcarea Albă, a cărei membri erau cunoscuți drept Albi, cuprindea unele forțe atât politice, cât și militare, care se opuneau bolșevicilor după Revoluția

din Octombrie și care au luptat împotriva Armatei Roșii.

³ Chior.

⁴ Căciulă.

⁵ Cojoc.

Din universul etnografic ucrainean

NUNTA TRADIȚIONALĂ UCRAINEANĂ

din Poienile de sub Munte – Maramureș

Întreaga viață a omului a fost și este marcată de obiceiuri, ritualuri și datini, chiar dacă în forme mai mult sau mai puțin schimbate. Obiceiurile și tradițiile au fost, sunt și vor fi un domeniu important al culturii, acestea constituind ansamblul de manifestări folclorice și de artă populară, încadrate într-un sistem unitar, prin care sunt marcate evenimente legate de ciclul bio-cosmic, de datele calendaristice și de cursul vieții. Tradițiile însoțesc viața omului de când se naște și până moare. Fiecare ritual reprezintă un act solemn, având menirea să consfințească trecerea de la o situație la alta.

Dacă primul moment important al vieții este marcat de naștere, cel de-al doilea, ca importanță, este căsătoria. Întemeierea unei familii se bucură de o atenție deosebită din partea comunității locale. Nunta tradițională din Poienile de sub Munte a păstrat multe elemente specifice tradiției milenare.

După ce tinerii se cunoșteau între ei, la muncă, la hore, nunți, clăci, petreceri sau cu alte prilejuri, părinții lor purcedeau la culegerea de informații cât mai amănunțite despre viitorul ginere sau viitoarea noră și despre starea morală și materială a acestora. Nu se știa niciodată de unde pornea, dar vestea ajungea rapid în gura satului.

Deși, odată cu trecerea timpului, ceremonialul nunții a suferit modificări, o parte dintre poienari adoptând elemente preluate din modernismul urban, totuși, mai putem admira, la numeroase familii, nunți autentice care respectă tradiția străbunilor.

Voi enumera etapele bine stabilite și respectate ale unei nunți tradiționale poienărești:

- Informații preliminare de la vecinii tinerilor;
- O cercetare discretă din partea părinților despre alesul sau aleasa copilului lor (*obzore*);
- Discuții directe între viitorii cuscii;
- Acordul între cuscii și tineri;
- Peșitul;
- Începerea pregătirilor pentru nuntă;
- Nunta propriu-zisă;
- Cusutul steagului care are loc la mire;
- Împletitul miresei;
- Deplasarea alaiului de nuntă la starea civilă și la biserică;
- Petrecerea (pe vremuri, o zi la mireasă, iar a doua zi la mire)
- Ducerea colacilor la nași, urmată de petrecere;
- Purtarea simbolurilor hainelor de către tinerii căsătoriți, timp de câteva zile.

Peșitul

Feciorul, devenit matur pentru viața conjugală, alege o fată pe care o vizitează aproape zilnic, fiind și cavalerul ei la petreceri și jocuri. Dacă tinerii decid să se căsătorească, tânărul, însoțit de părinți, uneori și de rude ori prieteni, merge la casa fetei, pentru a o cere de la părinți. În aceeași seară, are loc logodna, într-un cadru restrâns, cu o masă oferită de părinții fetei și fără muzică.

Mireasa împreună cu familia se pregătesc să-l primească pe mire și familia acestuia, respectând cu strictețe obiceiul și tradiția strămoșească. În primul rând, acest aspect vizează gospodăria, și anume: trebuie să se facă ordine generală, ca totul să lucească de curățenie, se pun la uscat, pe cuptor, surcele și lemne, pentru a avea cu ce aprinde focul a doua zi,

vesela trebuie să fie impecabilă și așezată în ordine pe masă, iar găleata cu apă nu trebuie să lipsească din nicio casă.

Odată ajunsă la mireasă, familia mirelui este întâmpinată de către părinții miresei, în timp ce mireasa îi așteaptă șezând pe cuptor, unde va sta până spre finalul vizitei, deoarece ea va lua cuvântul abia la sfârșit.

După ce familiile se cunosc, soacra mare, mama mirelui, verifică prin casă, dacă totul este în ordine, dacă mireasa a fost harnică și s-a pregătit așa cum se cuvine. După această „inspecție” făcută de soacra mare, familiile se așază la masă și încep discuțiile. Replica specifică acestei ocazii, cu care părinții mirelui inițiază conversația, este: „Voi nu ne întrebați de ce am venit?” La aceasta, părinții miresei răspund: „Noi v-am fi întrebat, dacă ați fi trimis un copil, dar cum ați venit personal, înseamnă că știți din ce motiv ați venit”. Părinții mirelui continuă: „Noi am auzit că aveți o fată”. Părinții fetei răspund: „Da, avem o fată, dar să ne spuneți pentru ce aveți nevoie de fata noastră: de slugă, de noră?”. Părinții băiatului răspund: „Noi avem băiat de înșurat și ne interesează fata dumneavoastră de noră, pentru că este o fată de neam bun, harnică, gospodină”. Mai în glumă, mai în serios, părinții fetei răspund: „Da, noi avem o fată și v-o dăm, dar fata noastră e leneșă, nu muncește, nu știe să facă nimic, nu gătește, nu spală, doarme până la amiază”.

Cu această prezentare depreciativă, părinții fetei vor să avertizeze familia băiatului de toate acestea, întrucât, dacă, pe viitor, când se vor căsători, fata nu se va ridica la nivelul așteptărilor familiei băiatului, să nu existe reproșuri că nu au fost informați asupra acestor aspecte. La rândul lor, părinții băiatului răspund: „Nici băiatul nostru nu e bun de nimic, nu e harnic, dar dacă ei se iubesc, cu ajutorul nostru și al vostru, sprijiniți și îndrumați, vor trăi bine, se vor îndrepta și vor munci pentru ca bunăstarea lor să fie una dorită”.

După ce părinții cad la înțelegere, o cheamă și pe fată și îi lasă pe tineri să discute între ei, să se înțeleagă în privința planurilor de nuntă și de viitor. După ce tinerii ajung la un consens, anunță familiile că vor să meargă mai departe cu nunta. Atunci, părinții îi îmbracă în suman și mănuși de lână, iar mirii își dau mâna, încheind pactul înțelegerii asupra căsătoriei lor. Sumanul și mănușile semnifică bogăție, căldură și belșug.

După toate acestea, mireasa servește cina invitaților, iar mirele pune la fiecare câte un pahar de țuică, cu toții închinând în cinstea mirilor. Din acest moment, tinerii devin logodnici toată perioada, până la nuntă.

În timpul cinei, se stabilesc și detaliile legate de zestrea pe care o vor primi, precum și cele referitoare la nuntă: numărul de invitați, locul în care va avea loc petrecerea și multe altele. Dacă nunta se face într-un local, cu un număr fix de invitați, tinerii împreună cu familiile lor selectează persoanele care vor fi invitate, aceștia având datoria să confirme sau să infirme participarea. Dacă nunta se face la căminul cultural sau într-un cort special amenajat, numărul de invitați nu este stabil, tot satul fiind binevenit la nuntă. Încă se păstrează tradiția conform căreia a ocoli casa cuiva, chiar și a acelora cu care tinerii nu se află în relații foarte bune, este o rușine.

Căsătoria este considerată, prin tradiție, un act de majoră însemnătate atât pentru perechea care intră „în rândul lumii”, cât și pentru întregul sat, devenind, astfel, un act social.

(Va urma)

Irina NĂSUI